

Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите — Към последователна стратегия за европейска научноизследователска програма за селското стопанство“

COM(2008) 862 окончателен

(2010/C 128/20)

Докладчик: г-н CHIRIACO

На 15 декември 2008 г. Комисията реши, в съответствие с член 262 от Договора за създаване на Европейската общност, да се консултира с Европейския икономически и социален комитет относно:

„Съобщение на Комисията до Съвета, Европейския парламент, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите — Към последователна стратегия за европейска научноизследователска програма за селското стопанство“

COM(2008) 862 окончателен.

Специализирана секция „Земеделие, развитие на селските райони, околна среда“, на която беше възложено да подготви работата на Комитета по този въпрос, прие своето становище на 13 октомври 2009 г. (докладчик: г-н Chiriaco).

На 457-ата си пленарна сесия, проведена на 4 и 5 ноември 2009 г. (заседание от 4 ноември 2009 г.), Европейският икономически и социален комитет прие настоящото становище със 155 гласа „за“ и 3 гласа „въздържал се“.

1. Заключение и препоръки

1.1. Европейският икономически и социален комитет (ЕИСК) приветства инициативата на Комисията, с която започва процесът на изготвяне на бъдеща научноизследователска програма за селското стопанство с цел изграждане на европейско селскостопанско научноизследователско пространство. За да може предлагането на селскостопански продукти да бъде в крак със световните тенденции в търсенето, всъщност е необходимо да се задълбочат научните изследвания и иновациите в този сектор ⁽¹⁾.

1.2. ЕИСК споделя предложението от Комисията за подход, основан на изпитването на концепцията за съвместното планиране, която, вземайки предвид изискванията и спецификата на различните национални програми, цели гарантиране на общностната координация на инициативите и ефикасно и конкретно поделение на ресурсите ⁽²⁾. В частност ЕИСК призовава Комисията да засили сътрудничеството не само между националните научноизследователски програми за селското стопанство, но и между различните инициативи, предприети от генералните дирекции (например ГД „Околна среда“, ГД „Земеделие и развитие на селските райони“, ГД „Предприятия и промишленост“). Във връзка с това ЕИСК приканва Комисията в едно бъдещо съобщение да предостави допълнителна информация относно инструментите и организацията на работата, в това число за финансовите средства за предложените инициативи, включвайки всички заинтересовани страни в процес на консултации и отчитайки резултатите, получени при пилотното тестване на съвместното планиране.

1.3. Със съвместното планиране в изследванията в селското стопанство се цели да се изследва потенциалът на обществото за справяне с предизвикателствата при разработването на биопродукти на европейско равнище. Тези предизвикателства са свързани с въпросите по отношение на изменението на климата, опазването на човешкото здраве и продоволствената сигурност. Тези въпроси, включително в светлината на резултатите от Семинара за *съвместното планиране в изследванията в селското стопанство*, организиран от програмата за съвместно планиране на селскостопански научни изследвания (JPAR), бяха обект на задълбочена дискусия и анализ от страна на Постоянния комитет за изследвания в селското стопанство (SCAR) ⁽³⁾, обобщени в становище относно съвместното планиране, публикувано през юни 2009 г. Съвместното планиране включва широко участие и големи усилия от страна на участващите държави, които се изразяват в добавена стойност и ползи по отношение на въздействието за гражданите и европейската конкурентоспособност. Ето защо още на този етап ЕИСК предлага да бъдат предвидени подходящи механизми за гарантиране на включването на всички заинтересовани страни, в това число на частния сектор и най-вече на предприятията, особено при определянето на целите на изследванията, както и да бъде направена оценка на необходимите ресурси и точно да се определят финансовите инструменти за функционирането на системата, като се гарантира действителен достъп до финансиране. В частност ЕИСК препоръчва на Комисията и на Съвета да предприемат мерки за изготвяне на предложение за регламент, който да представлява правната основа за организиране и функциониране на „новия“ SCAR, в съответствие с политическия процес, започнал през 2004 г., и който да замени Регламент (ЕИО) № 1728/74.

⁽¹⁾ Становище на ЕИСК относно „Цени на хранителните стоки в Европа“ (Вж. стр. 00 от настоящия ОВ).

⁽²⁾ ОВ С 228, 22.9.2009 г., стр. 56.

⁽³⁾ Член 7 от Регламент (ЕИО) № 1728/74.

1.4. В новия модел на управление, предложен от Комисията, Постоянният комитет за изследвания в селското стопанство играе координираща роля в насърчаването на съвместни инициативи на европейско равнище и в очертаването на компетентите на предприетите инициативи за научни изследвания. ЕИСК счита, че SCAR трябва да се опира на принципа на основна гъвкавост, за да бъде запознат с вече направените реформи⁽⁴⁾ и онези, които предстои да бъдат направени в непрекъснатата развиващата се законодателната рамка на Общата селскостопанска политика.

1.5. В областта на съвместното планиране процесът на прогнозиране и анализ е тясно свързан с процеса на „картографиране“, който, предоставяйки ключови цифри и статистически данни относно недостатъците, тенденциите и нуждите, свързани с организацията на научноизследователска дейност за селското стопанство на национално равнище, допринася за очертаването на обща картина на развитието на научноизследователската дейност за селското стопанство в ЕС. Досега тази информация беше предоставяна от проекта EU-AGRI-MAPPING - инициатива, която е в обхвата на Шестата европейска рамкова програма за научни изследвания. Отчитайки също и трудностите, възникнали в хода на този проект, ЕИСК счита, че „картографирането“ не може да се основава на *ad hoc* инициативи, а трябва да бъде непрекъснат и редовно актуализиран процес.

2. Резюме на съобщението на Комисията

2.1. Нов контекст за селскостопанските научни изследвания в Европа

2.1.1. Европейското селско стопанство трябва да посреща нови предизвикателства, като например демографските промени в селските райони и промените в структурата на предприятията, въздействието на съвременните селскостопански методи върху заетостта, развитието на Общата селскостопанска политика (ОСП) и общите фактори, които влияят на сектора.

2.1.2. Всеобщо признато е, че с тези предизвикателства можем да се справим, само ако в Европа областта на научните изследвания в селското стопанство е силно развита. Изследванията в селското стопанство трябва да дадат възможност за придобиване на необходимите познания за задълбочено разбиране на развитието на селските райони, както и на факторите и препятствията, свързани с устойчивото развитие, и да предоставят новите технологии и иновации, необходими за развитието на селскостопанския сектор. Те трябва да дадат възможност за придобиването на знания, които да водят и до по-добро разбиране на динамиката на пазара. Въпреки това научноизследователската дейност е често фрагментирана и слабо съгласувана, няма достатъчно инвестиции и не се достига критична маса. В Европа съществуват редица механизми, по-специално благодарение на Рамковата програма на ЕС, които насърчават обшоевропейското сътрудничество между изследователите. В това отношение схемата „ERA-NET“ предоставя средства за финансиране на изграждането на мрежи от национални програми, министерства или финансиращи агенции във всички научни сектори. Съветът на ЕС реши (през ноември 2004 г.), че една по-добре структурирана стратегия би била полезна за сътрудничеството в тази област. В този смисъл разработената наскоро концепция за съвместно планиране (Joint Programming) надгражда схемата „ERA-NET“, като призовава държавите-членки пряко да си сътрудничат в рамките на публично финансираните си програми, за да определят общи цели и стратегически научноизследователски програми и да обединяват ресурсите си с цел

съвместно намиране на решения в специфични области. Постоянният комитет за изследвания в селското стопанство (SCAR) беше посочен като добър пример за възможна мрежова структура на новите процеси по съвместното планиране.

2.2. Ръководната роля на Постоянния комитет за изследвания в селското стопанство

2.2.1. След години на ограничена дейност, през 2005 г. Съветът на ЕС поднови мандата на Постоянния комитет за изследвания в селското стопанство (SCAR), като му предостави решаваща роля при съгласуването на селскостопанските научноизследователски дейности в Европа. „Новият“ SCAR се състои от участници от 27-те държави-членки, както и от представители на страните кандидати и асоциираните страни със статут на наблюдатели. Сред инициативите на SCAR за създаване на благоприятни условия за изграждане на европейско селскостопанско научноизследователско пространство фигурират, освен съвместното планиране, също и процесът на прогнозиране, насочен към формулиране на възможни сценарии за европейското селско стопанство в дългосрочен план и процесът на „картографиране“, с цел да се открият потребностите и тенденциите в селскостопанските научни изследвания в ЕС.

2.2.2. SCAR прие структуриран подход за определяне на приоритетни научноизследователски теми с оглед на по-задълбочено сътрудничество в бъдеще, като за целта бяха създадени редица съвместни работни групи (СРГ) с участие на държави-членки и асоциирани страни. СРГ, подобно на мрежите по „ERA-NET“, подхождат поетапно - в ранните фази се съсредоточават върху обмен на информация, после определят пропуските в изследванията и приоритетните области за сътрудничество, и в случаите, когато е необходимо, предприемат съвместни мерки и/или призовават за съвместни предложения в сектора на научните изследвания.

2.3. Ключови мерки за разработване на последователна европейска програма за селскостопански научни изследвания

2.3.1. С оглед на оказване на подкрепа и насърчаване на по-устойчиво селско стопанство в европейски и световен контекст, е необходимо да се придобие бързо много по-добро разбиране на движещите сили на процесите, свързани с изменението на климата, за да се намали тяхното отрицателно въздействие и да се защитят водните и почвените ресурси, както и биологичното разнообразие. При тези условия приоритетни изследователски области са изменението на климата и енергийните ресурси.

2.3.2. Научните изследвания биха могли да играят по-важна роля в тази област, ако отделните участници бъдат по-добре интегрирани в действителното разработване на програмата и станат част от изследователския процес, например посредством създаването на иновационни мрежи. Затова Комисията има намерение да засили създаването и обмена на селскостопански знания в Европа посредством SCAR и Европейската мрежа за развитие на селските райони⁽⁵⁾. С оглед укрепването на съвместното планиране в областта на научните изследвания, за постигане на по-добро управление на европейската агро-хранителна система, стратегическата роля на SCAR би могла да се засили допълнително, така че той да стане орган за надзор на отделните дейности, предприемани от всички европейски публични изследователски институции в областта на селското стопанство.

⁽⁴⁾ Регламент (ЕО) № 72/2009, Регламент (ЕО) № 73/2009, Регламент (ЕО) № 74/2009 и Решение на Съвета № 2009/61/ЕО от 19 януари 2009 г.

⁽⁵⁾ Член 67 от Регламент (ЕО) № 1698/2005.

2.3.3. За разработването на дългосрочни програми за научни изследвания, основаващи се на общи насоки и споделени цели, е необходимо да се създаде механизъм за мониторинг, който да включва комбинация от инструменти за прогнозен анализ и „картографиране“ на капацитета за научни изследвания.

2.3.4. Не може да се пренебрегне отговорността на Европа в една глобализирана икономика: устойчивостта на селското стопанство е тема, която ще има както пряко (посредством цените на хранителните стоки), така и косвено въздействие (например посредством миграционните потоци) върху ЕС и всички останали райони на света. Освен това е необходимо да се насърчават синергиите между политиката на научните изследвания в областта на селското стопанство в ЕС и в други части на света, като по-специално трябва да се насърчават синергиите между политиката на научните изследвания в ЕС и държавите-членки, от една страна, и външните политики, като политиките за развитие и за съседство, от друга страна.

3. Общи бележки

3.1. Нов контекст за селскостопанските научни изследвания в Европа

3.1.1. През последните петдесет години ролята и функциите на европейското селско стопанство се промениха радикално, в отражение на развитието на европейското общество и икономика, засягащо гражданите и потребителите, като се премина от „селски“ към „пост-индустриален“ тип селско стопанство. Вследствие на това се затвърди мнението, че секторът на селското стопанство, съгласно известния Европейски селскостопански модел, трябва да се разглежда през призмата на неговия многофункционален или агротериториален аспект, а не само, както досега, по отношение на добива. Следователно същият критерий трябва да се приеме и при определянето на понятието „научни изследвания в селското стопанство“. Във всеки случай това потвърждава водещата роля на производството на селскостопански продукти, изведена на преден план и от световната криза с изхранването. Въпросът за конкурентоспособността и сигурността на снабдяването с храни наистина ще бъде предизвикателство в близкото бъдеще.

3.1.2. В този контекст ЕИСК приветства подхода, възприет при изготвянето на по-широка дефиниция на понятието „научни изследвания в селското стопанство“, при която да се отчитат предизвикателствата пред европейското селско стопанство, сред които особено се открояват адаптирането към изменението на климата и смекчаването на последиците от него, развиване на енергията, добивана от възобновяеми селскостопански източници, запазването на биологичното разнообразие, устойчивото управление на водните ресурси, а също така и популяризирането на ИКТ и на качеството на производството.

3.2. Разработване на общи програми за научни изследвания

3.2.1. В съобщението на Комисията е залегнала разработената наскоро концепция за съвместно планиране ⁽⁶⁾ като нов подход за научни изследвания в селското стопанство, насочен към по-добро използване на ограничените финансови ресурси, при който се залага на по-добро сътрудничество. В настоящия момент съвместното планиране се намира в експериментална фаза посредством пилотен проект за изследване на болестта на Алцхаймер. Също

така се предвижда до 2010 г. Съветът да предприеме допълнителни инициативи в други важни научноизследователски области и там, където те доведат до положителни резултати, съвместното планиране би могло да окаже решаващо въздействие върху бъдещите механизми на координация на научноизследователската дейност в европейски мащаб.

3.2.2. Държавите-членки участват в съвместното планиране на доброволен принцип и в различни конфигурации, като допринасят за определянето, разработването и прилагането на стратегически изследователски програми, основаващи се на общото виждане за това как трябва да се посрещат основните социални предизвикателства. Тази концепция може да предполага стратегическо сътрудничество между вече съществуващи национални програми или съвместно разработване и прилагане на напълно нови програми. И в двата случая става въпрос за обединяване на средства, избор или разработване на най-подходящите механизми, тяхното приложение и извършване на колективна проверка и преразглеждане на отбелязания напредък.

3.2.3. Предвид факта, че научните изследвания в селското стопанство често са фрагментарни и слабо съгласувани, няма достатъчно инвестиции, разпространение и целенасочено оповестяване на резултатите и не се достига критична маса, ЕИСК одобрява подхода на съвместното планиране, като го смята за амбициозна цел, която заедно с един прагматичен и гъвкав подход би могла да постави началото на стратегически и структуриран процес на научни изследвания в селското стопанство.

3.3. Ръководната роля на Постоянния комитет за изследвания в селското стопанство (SCAR)

3.3.1. В съобщението на Комисията и в приложения към него работен документ на службите на Комисията подробно са описани аналитичните, мониторинговите, оценъчните и консултативните функции, както и редът и условията на организация и работа на SCAR, съгласно насоките на Съвета на министрите на земеделието и рибарството от 19 юли 2004 г. По-специално, SCAR би имал за задача да извършва мониторинг на националните инициативи за научни изследвания в областта на селското стопанство, да координира на равнище Общност тези дейности и да изготвя обосновани прогнози за развитието в дългосрочен план на приоритетите на изследванията в този сектор.

3.3.2. ЕИСК смята, че координирането на равнище Общност има основно значение за посрещане на общите предизвикателства и за изразяване на обща позиция от страна на ЕС в международните институции, като премахва дублиранятия, доразвива програмите, засилва конкуренцията за получаване на финансиране и като следствие от това – повишава качеството на предложенията за научни изследвания. Все пак необходимо е да се има предвид фактът, че положението на научноизследователската дейност във всяка държава-членка е много различно и че националното планиране трябва да отчита специфичните изисквания и приоритети, за които сътрудничеството в европейски план не винаги би гарантирало предимства от значителен мащаб и обхват. Затова SCAR трябва да разполага с инструменти, които да гарантират възможността за контрол върху извършването на непрекъснат и актуализиран процес на мониторинг.

(6) ОВ С 228, 22.9.2009 г., стр. 56.

4. Специфични бележки

4.1. Сред ключовите дейности за последователна европейска програма за селскостопански научни изследвания съобщението на Комисията определя като приоритет намаляването на отрицателното въздействие от изменението на климата, опазването на водните ресурси и на почвата и защитата на биологичното разнообразие. ЕИСК е на мнение, че трябва да се вземе под внимание и въздействието от социална гледна точка, както се подчертава и в доклада на ФАО от 2008 г. („Проблеми, свързани с пола и справедливостта, при производството на течни биогорива“), който обхваща всички отношения между предприятия, заетост и територия.

4.2. При определянето на новите приоритетни сектори за бъдещата европейска научноизследователска програма за селското стопанство освен изменението на климата и енергийните проблеми, свързани със селското стопанство, е целесъобразно да се отчитат и борбата за запазване на биоразнообразието, устойчивото използване на водните ресурси, оценката на въздействието върху околната среда и човешкото здраве от отглеждането и пускането на пазара на ГМО, въпросите, свързани със селскостопанския и хранително-вкусовия сектор, като се обърне особено внимание на етапа на преработка на продуктите, на биотехнологиите и на всички новаторски инструменти за справяне с подобни проблеми, които поставят нови предизвикателства, както беше подчертано неотдавна в прегледа на състоянието на реформираната ОСП (ноември 2008 г.).

4.3. Научните изследвания биха могли да играят още по-важна роля, ако отделните участници бъдат по-добре интегрирани в действителното разработване на програмата и станат част от изследователския процес. В частност, особено важно е да бъдат включени

предприятията, най-вече малките и средните, в определянето на целите на научните изследвания, като се отчитат реалните нужди на самите предприятия, както и в насърчаването на приложните изследвания и трансфера на технологии чрез гарантиране на действителен достъп до финансиране. Поради тази причина ЕИСК приветства предложението на Комисията за засилване на връзките между знания и иновации с оглед съчетаване на интересите на предприятията и на гражданите и за тази цел призова Комисията да предвиди подходящи програми за обучение.

4.4. По-специално, що се отнася до Европейската мрежа за развитие на селските райони ⁽⁷⁾, вместо да се въвеждат специфични мерки, които биха предизвикали проблеми, свързани с координирането на регулаторните функции на мрежата, би било целесъобразно да се предвидят механизми за стимулиране на обмена на добри практики. Европейската мрежа за развитие на селските райони, европейските технологични платформи, заедно с другите инструменти за споделяне на знания, са стратегически решения за споделяне и развитие на ценни идеи, достоверна информация и практически опит на европейско равнище, като структурират и увеличават добива и споделянето на знанията.

4.5. С оглед свързването в мрежа на европейските научни изследвания с международните, особено в развиващите се страни, е необходимо да бъдат разработени подходящи механизми, които да са в състояние да запазят ефикасността и ефективността на популяризираните действия, по-специално чрез укрепването на управленския капацитет на местно равнище и подобряването на качеството на участващите човешки ресурси.

Брюксел, 4 ноември 2009 г.

Председател
на Европейския икономически и социален комитет
Mario SEPI

(7) Член 67 от Регламент (ЕО) № 1698/2005.